

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Мукачівський державний університет
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Басейнове управління водних ресурсів річки Тиса

ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ, СУСПІЛЬСТВА ТА ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Мукачево, 22-24 травня 2024 р.)

Мукачево – 2024

УДК 911+332.3+528+630

Географічні аспекти просторової організації території, суспільства та збалансованого природокористування: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (Україна, м. Мукачево, 22-24 травня 2024 р.). Мукачево: МДУ, 2024, 208 с.

У матеріалах представлені наукові статті, які висвітлюють науково-методологічні, методичні та прикладні проблеми природничої та суспільної географії, конструктивної географії та геоекології, географічної науки та освіти, геодезії, землеустрою, кадастру, картографії та геоінформатики.

Редакційна колегія:

Медвідь Л.І. (голова) – декан факультету менеджменту та індустрії гостинності МДУ к.екон.н., доц.;

Лета В.В. – доцент кафедри географії та суспільних дисциплін к.геогр.н.;

Карабінюк М.М. – доцент кафедри фізичної географії та раціонального природокористування ДВНЗ «Ужгородський національний університет», к.геогр.н.;

Задорожний А.І. – доцент кафедри лісівництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет», к.с.-г.н.;

Ваш Я.І. – старший викладач кафедри геодезії, землеустрою та геоінформатики ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Чиняк В.В. – провідний фахівець кафедри фізичної географії та раціонального природокористування ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доктор філософії з економіки.

*Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(Протокол № 5 від 11 червня 2024 р.).*

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей. Текст подано із незначною літературною та технічною редакцією текстів зі збереженням авторського стилю.

Адреса редакційної ради:

89608, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26, каб. 305, факультет М та ІГ

тел.: +380 93 649 0101

e-mail: v.leta@mail.msu.edu.ua

УДК [911.3:332.32](477.83-24Белз)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ БЕЛЗЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЧЕРВОНОГРАДСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Юрій-Борис Гуляка, Петро Войтків

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Вперше вивчено та проаналізовано сучасний стан земельних ресурсів Белзької територіальної громади. Загалом цей стан є задовільний, тому що земельні ресурси громади зазнали певних змін унаслідок індустріальних чинників, а також агропромислового комплексу, що призвело до погіршення їх структури, якості та екологічного стану. Тим не менше, у межах громади збереглися території, які стабілізують агроландшафт і можуть служити для їх використання в природно-заповідницьких цілях.

В структурі земельного фонду значно переважають землі сільськогосподарського призначення, які не завжди раціонально використовують. У межах громади значні площі займають лісові і водно-болотні ресурси, які потребують правильного використання та збереження.

Ключові слова: територіальна громада, структура земельного фонду, землевласники та землекористувачі, забезпеченість землями.

CURRENT STATE AND USE OF LAND RESOURCES OF THE BELZ TERRITORIAL COMMUNITY OF CHERVONOHRA D DISTRICT OF LVIV REGION

Yuriy-Borys Gulyaka, Petro Voitkiv

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv

The current state of land resources of the Belz territorial community is studied and analysed for the first time. In general, this state is satisfactory, because the community's land resources have undergone certain changes due to industrial factors, as well as the agro-industrial complex, which led to a deterioration in their structure, quality and environmental condition. Nevertheless, there are areas within the community that stabilise the agricultural landscape and can be used for nature conservation purposes.

The structure of the land fund is significantly dominated by agricultural land, which is not always used rationally. Within the community, significant areas are occupied by forest and wetland resources that require proper use and conservation.

Keywords: territorial community, structure of the land fund, landowners and land users, land availability.

Актуальність дослідження. Нераціональне і неконтрольоване використання природних ресурсів, підвищення рівня антропогенного навантаження на середовище

V Всеукраїнська науково-практична конференція
**ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ,
СУСПІЛЬСТВА ТА ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

(м. Мукачево, 22-24 травня 2024 р.)

спричиняють як незначні, так і вагомі зміни та порушення його компонентів, які, в свою чергу, впливають на інші процеси, що створює напругу екологічної ситуації.

Белзька територіальна громада (ТГ) є територією, де відчувається значний вплив індустріальних чинників, а також агропромислового комплексу. Однак у межах громади ще збереглися території, які дуже добре стабілізують агроландшафт і можуть служити для використання в природно-заповідних та рекреаційних цілях.

В структурі земельного фонду значно переважають землі сільськогосподарського призначення, які використовують нераціонально та незбалансовано. Порушенні та виснажені землі с/г призначення потребують впровадження агротехнічних заходів щодо покращення їх стану та родючості. Також у межах громади присутні значні площі лісових та водно-болотних ресурсів, які потребують належного використання та збереження.

Всі ці чинники вплинули на використання земельних ресурсів і змінили характер землекористування. Тому територія Белзької ТГ потребує детального вивчення і аналізу стану та використання земельних ресурсів.

Метою дослідження є вивчення сучасного стану земельного фонду та використання земельних ресурсів на території Белзької ТГ. **Об'єктом дослідження** є земельні ресурси громади, а **предметом** – сучасний стан і використання земельних ресурсів громади. **Методи дослідження:** статистичний, розрахунковий, аналізу та порівняльний. **Наукова новизна:** вперше вивчено та проаналізовано сучасний стан земельних ресурсів у межах Белзької ТГ.

Виклад основного матеріалу. Белзька ТГ розташована у північно-західній частині Львівської області та входить до складу Червоноградського району. Вона межує на півночі з Сокальською, на південному заході – з Рава-Руською, на півдні – з Великомоствською, на сході – з Червоноградською громадами, на заході – з Польщею.

Згідно фізико-географічного районування, Белзька ТГ відновиться до Західноєвропейської рівнини, як фізико-географічної країни. За фізико-географічною зоною громада відносять до Поліської провінції зони мішаних лісів. За фізико-географічною областю громада відноситься до Бузького Малого Полісся, а за фізико-географічним районом – до Ратенського Полісся [2; 4].

Згідно природно-сільськогосподарського районування, територія Белзької ТГ повністю відноситься до зони Полісся, Західно-Поліської провінції, Мало-Поліського округу, Кам'янка-Бузького природно-сільськогосподарського району [1].

Природними ресурсами Белзької ТГ є сільськогосподарські землі, водні ресурси, кам'яне вугілля, торф та глина. Найбільш поширеними на території громади є чорноземи опідзолені та сірі опідзолені ґрунти, а також дерново-підзолисті, лучно-болотні та торфово-болотні ґрунти, ефективне використання яких вимагає розумної меліорації [6].

Стан довкілля Белзької ТГ зумовлюється впливом промислових підприємств, а також об'єктів інфраструктури населених пунктів та методами ведення сільського і лісового господарства. У межах громади розташоване велике вугледобувне підприємство «Шахта «Степова», що здійснює значний вплив на екологічну ситуацію громади загалом [3].

Екологічний стан водних ресурсів громади задовільний, але залежить від різноманітних чинників, які тісно пов'язані, а саме: стан ґрунтів, атмосфери, господарська діяльність, відсутність контролю за прибережними захисними смугами і водоохоронними зонами, а також їх недодержання, насамперед в населених пунктах [3].

V Всеукраїнська науково-практична конференція
**ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ,
СУСПІЛЬСТВА ТА ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

(м. Мукачеве, 22-24 травня 2024 р.)

Попри те, у більшості випадків забруднення ґрунтового та рослинного покриву важкими металами носять локальний характер. Також варто врахувати, що значні площі громади покриті лісовою рослинністю, що позитивно впливає на екологічну ситуацію.

Привабливий природний рекреаційний потенціал громади представлений кліматичними, водними та лісовими ресурсами. У громаді наявні ботанічні пам'ятки природи та об'єкт природно-заповідного фонду [5].

Землі с/г призначення займають більшу частину території ТГ, що дає громаді, в комплексі з раціональним використанням, потужний сільськогосподарський потенціал.

Орні землі с/г угідь належать до земель середньої та високої якості. Даючи господарську оцінку основним ґрунтам громади, зазначимо, що вони родючі і придатні для вирощування багатьох с/г культур. Для того, щоб отримати високі сталі врожаї, необхідно провести цілу низку заходів, пов'язаних з піднесенням культури землеробства, а саме: вапнування ґрунтів, яке знижує їхню кислотність, що є надмірною, а також періодичне угноєння їх торф'яно-гнійними компостами. Серед комплексних заходів вирішальне значення має удобрення достатньою кількістю органічних і мінеральних добрив. За останні десятиліття великий вплив на стан ґрунтів здійснило скорочення поголів'я худоби в селах, тому внесення органічних добрив в ґрунти значно скоротилося. Іншою проблемою, що веде до поступового виснаження ґрунтів, є наявність значної кількості посівних площ під культури, що виносять із урожаєм значну кількість поживних речовин [3].

Структура земельного фонду громади є такою: найбільшу площі займають сільськогосподарські землі (29 861,45 га, 64,08%), менше лісів та інших лісовкритих площ (12 940,91 га, 27,77%), ще менше забудованих земель (1 567,71 га, 3,36%), водно-болотних ресурсів (1 992,74 га, 4,28%), а найменше земель без рослинного покриву (239,14 га, 0,51%).

Структура земельного фонду по адміністративних утвореннях Белзької ТГ представлена в таблиці 1. Згідно отриманих даних бачимо, що у структурі земель, як відзначалося, значно переважають землі с/г призначення. Найбільші площі є на територіях Хлівчанського (4 743,34 га, 45,88%), Жужелянського (4 331,74 га, 89,51%) і Карівського (4 620,62 га, 59,30%) округів. Найменші площі цих земель є у межах Белзької (444,50 га, 75,98%) міської ради та Угнівського (631,41 га, 81,21%) округу.

Таблиця 1.

Структура земельного фонду Белзької ТГ, га / % [7]

Адміністративне утворення	Загальна площа земель	Сільсько-господарські землі	Ліси та інші лісовкриті площі	Забудовані землі	Водно-болотні землі	Відкриті землі без рослинного покриву
Белзька міська громада	46 602,91	29 861,45	12 940,91	1 567,71	1 992,74	239,14
	100	64,08	27,77	3,36	4,28	0,51
Белзька міська рада	584,9900	444,50	0	126,69	13,80	0
	100	75,98	0	21,66	2,36	0
Угнівський старостинський округ	777,47	631,41	5,66	116,67	23,35	0,40
	100	81,21	0,73	15,00	3,00	0,05
Ванівський старостинський округ	6 627,30	3 740,30	2 334,90	243,06	302,50	6,54
	100	56,44	35,23	3,67	4,56	0,01
	6 280,49	4 079,95	1 834,00	128,97	228,57	9,00

V Всеукраїнська науково-практична конференція
ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ,
СУСПІЛЬСТВА ТА ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

(м. Мукачеве, 22-24 травня 2024 р.)

Домашівський старостинський округ	100	64,96	29,20	2,05	3,64	0,14
Жужелянський старостинський округ	4 839,19	4 331,74	46,96	264,10	126,30	70,10
	100	89,51	0,97	5,46	2,61	1,45
Карівський старостинський округ	7 791,54	4 620,62	2 735,42	149,70	228,40	57,40
	100	59,30	35,11	1,92	2,93	0,74
Корчівський старостинський округ	5 201,56	3 404,08	1 225,45	181,03	308,70	82,30
	100	65,44	23,60	3,48	5,94	1,58
Мурованський старостинський округ	4 161,98	3 865,51	68,92	186,04	37,52	4,00
	100	92,88	1,66	4,47	0,90	0,10
Хлівчанський старостинський округ	10 338,39	4 743,34	4 689,60	171,45	724,60	9,40
	100	45,88	45,36	1,66	7,01	0,09

Ліси на території громади найбільше поширені на півдні, а менше – на півночі громади.

Найбільше лісів та інших лісовкритих площ є в межах Хлівчанського (4 689,60 га, 45,35%), менше у межах Карівського (2 735,42 га, 35,11%) і Ванівського (2 334,90 га, 35,23%) округів. Дуже мало їх у межах Угнівського (5,66 га, 0,73%), Мурованського (68,92 га, 1,66%) і Жужелянського (46,96 га, 0,97%) округів, а відсутні на території Белзької міської ради.

Найбільші площі забудованих земель є у межах Ванівського (243,06 га, 3,67%) і Жужелянського (264,10 га, 5,46%) округів. Найменші площі спостерігаємо в межах Домашівського (128,97 га, 2,05%) та Угнівського (116,67 га, 15,00%) округів і Белзької (126,69 га, 21,66%) міської ради.

Дещо більші площі у порівнянні із забудованими землями займають водно-болотні землі. Зокрема, найбільше їх на території Хлівчанського (724,60 га, 7,01%) округу. Значно меншими є в межах Корчівського (308,70 га, 5,94%), Карівського (228,40 га, 2,93%), Домашівського (228,57 га, 3,64%) і Ванівського (302,50 га, 4,56%) округів. Незначні площі цих земель є у межах Белзької (13,80 га, 2,36%) міської ради, а також у межах Угнівського (23,35 га, 3,00%) і Мурованського (37,52 га, 0,90%) округів.

Найменші площі у структурі земельного фонду складають землі без рослинного покриву. Відносно більші площі цих земель представлено на територіях Корчівського (82,30 га, 1,58%), Жужелянського (70,10 га, 1,45%) і Карівського (57,40 га, 0,74%) округів.

При використанні просторового підходу у дослідженні земель, одночасно із характеристикою місця розташування, розмірів і складу угідь земельної ділянки, найчастіше використовуються такі показники землекористування: просторовий розподіл їх по адміністративних утвореннях, просторова кількість власників землі та користувачів, а також забезпеченість земельними ресурсами в розрахунку на користувача і на особу.

За результатами розрахунків, кількість власників землі та користувачів у Белзькій ТГ становить – 14 924 користувачів, а осіб що тут проживають – 14 817.

Згідно таблиці 2, кількість власників землі і користувачів по адміністративних утвореннях громади по різному представлені. Зокрема, найбільшою кількістю

V Всеукраїнська науково-практична конференція
**ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ,
СУСПІЛЬСТВА ТА ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

(м. Мукачеве, 22-24 травня 2024 р.)

представлені в межах Хлівчанського (2 933), Жужелянського (2 147) і Домашівського (2 066) округах. Відповідно, найменші є у межах Угнівського (678) округу і Белзької (854) міської ради.

Крім цього, спостерігаємо різну кількості населення в утвореннях Белзької ТГ. Зокрема, кількість осіб, які мають право на користування землями у громаді склала 14 817 осіб. Найбільше є у межах Хлівчанського (2 184) округу і Белзької (2 135) міської ради.

Важливими показниками є забезпеченість землями, тобто визначення кількості гектарів на користувача і на особу. Аналіз цих двох показників по адміністративних утвореннях Белзької ТГ має різний характер та інші показники. Загалом, забезпеченість земельними ресурсами на користувача по громаді склала 3,12 га, а забезпеченість на особу – 3,15 га.

Таблиця 2.

Забезпеченість населення земельними ресурсами Белзької ТГ [6; 7]

Адміністративне утворення	Загальна площа земель, всього	Кількість користувачів	Забезпеченість, га на користувача	Кількість осіб	Забезпеченість, га на особу
Белзька міська громада	46602,91	14924	3,12	14817	3,15
Белзька міська рада	584,99	854	0,69	2135	0,27
Угнівський старостинський округ	777,47	678	1,15	949	0,82
Ванівський старостинський округ	6627,30	1702	3,89	1856	3,57
Домашівський старостинський округ	6280,49	2066	3,04	1685	3,93
Жужелянський старостинський округ	4839,19	2147	2,25	2063	2,35
Карівський старостинський округ	7791,54	1527	5,10	1242	6,27
Корчівський старостинський округ	5201,56	1122	4,64	821	6,34
Мурованський старостинський округ	4161,98	1895	2,20	1882	2,21
Хлівчанський старостинський округ	10338,39	2933	3,52	2184	4,73

Найбільшою забезпеченістю землями на користувача спостерігаємо у межах території Карівського (5,10 га) і Корчівського (4,64 га) округів. Найбільша забезпеченість землями на особу спостерігаємо також у межах Корчівського (6,34 га) і Карівського (6,27 га) округів.

Найменшою забезпеченістю на користувача характеризуються території Белзької (0,69 га) міської ради та Угнівського (1,15 га) округу, а найменшою на особу також спостерігаємо у межах цих утвореннях (0,27 га та 0,82 га відповідно).

У переважній більшості адміністративних утвореннях громади переважають приватні землекористувачі. Приватні користувачі не завжди дотримуються цільового призначення земель, невиснажливого та науково-обґрунтованого землекористування. Це призводить до погіршення якісного складу земельних угідь, які перебувають в їхньому використанні.

Загалом, на території Белзької ТГ виділяємо такі типи використання земель: сільськогосподарський, селітебний, лісо- і водогосподарський. Але найінтенсивнішим є сільськогосподарський, який включає механіко-фізичний, хімічний і агротехнічний вплив.

Висновки. Земельні ресурси Белзької ТГ зазнали і продовжують зазнавати значних порушень унаслідок впливу різних антропогенних чинників, серед яких: вплив промислових підприємств та об'єктів інфраструктури населених пунктів;

V Всеукраїнська науково-практична конференція
**ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ,
СУСПІЛЬСТВА ТА ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

(м. Мукачеве, 22-24 травня 2024 р.)

незбалансовані методи ведення сільського і лісового господарства; орні землі с/г угідь зазнають екстенсивного та виснажливого використання; антропогенне знищення рослинних та лісових масивів і використання звільнених площ для культивування інших; майже повне винищення лучної рослинності, оскільки площі майже всі розорені; проблема накопичення побутових відходів на несанкціонованих сміттєзвалищах; збільшення площ забудованих земель і, відповідно, зменшення земель із більшою продуктивністю.

Аналіз структури земельного фонду показав: найбільшу частку займають сільськогосподарські землі (64,08%), менше ліси та інші лісовкриті площі (27,77%), ще менше забудовані землі (3,36%), водно-болотні ресурси (4,28%), а найменше землі без рослинного покриву (0,51%).

Забезпеченість земельними ресурсами по громаді складає 3,12 га на користувача і 3,15 га на особу. Найбільшу забезпеченість землями спостерігаємо у межах територій Карівського і Корчівського округів.

На території ТГ найбільш поширеним є сільськогосподарський вплив. За результатами аналізу сучасного стану та використання земельних ресурсів пропонуємо зменшити інтенсивність використання земель с/г призначення і перейти на організацію органічного землеробства. Також, використання лісових та водно-болотних земель повинно бути направлене на збереження їх площ та раціонального використання цих земель.

Загалом сучасний стан земельних ресурсів на території Белзької ТГ є дуже інтенсивним та потребує належного контролю та збалансованого використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтків П. С. Землепорядне та лісовпорядне планування : методичний посібник / уклад Войтків П. С. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 69 с.
2. Геоєкологія Львівської області : монографія / Ю. Андрейчук, Л. Безручко, В. Біланюк та ін. / за заг. ред. Є. Іванова. Львів : Простір-М, 2021. 606 с.
3. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії розвитку Белзької територіальної громади на період до 2027 року. 42 с.
4. Природні ресурси Львівщини. / Б. М. Матолич, І. П. Ковальчук, Є. А. Іванов, І. Л. Шемелинець, І. З. Федик, О. Я. Шпак, О. З. Ковальчук, Т. І. Кобак / – Львів: ПП Лукашук В. С., 2009. – 120 с.
5. Профіль Белзької міської територіальної громади. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://belztg.gov.ua/>
6. Стратегія розвитку Белзької територіальної громади на період до 2027 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://belztg.gov.ua/Pro-gromadu/stor-3>
7. Фондові матеріали головного управління Держгеокадастру у Львівській області по земельних ресурсах. Форма б-зем. за 2020 рр.